

Razgovor s Garyem Alanom Fineom

Razgovarao: Valerio Baćak

Preveo: Damir Šoh

Diskrepancija: Formalno ste se obrazovali u psihologiji i socijalnoj psihologiji na Sveučilištima Pennsylvania i Harvard. Što Vas je ponukalo da se bavite sociologijom i etnografijom, te kako biste opisali svoje prve godine sociološke i etnografske socijalizacije?

Gary Alan Fine: Moj interes za etnografiju u velikoj mjeri proizlazi iz vremena kad sam bio student, a potom i asistent Ervinga Goffmana. Pohađao sam kolegij *Uvod u sociologiju* na Sveučilištu Pennsylvania koji je vodio vrlo karizmatični asistent, Adrian Brancato, navodeći nas da čitamo djelo *Asylums* Ervinga Goffmana. U to vrijeme Goffman je trebao početi predavati na Sveučilištu Pennsylvania. Kada je stigao, pohađao sam njegov poslijediplomski kolegij o "društvenoj organizaciji" na Odsjeku za antropologiju. Kasnije sam se uključio u drugi seminar koji je on vodio, intenzivniji od prethodnog. Kao rezultat mog angažmana postao sam Goffmanov asistent u radu kojim se tada bavio, a koji će se kasnije pojaviti u njegovoj knjizi *Forms of Talk*. Na Sveučilištu Pennsylvania etnografija je postajala dio metodologije društvenih znanosti. Tijekom dodiplomskog studija nisam se bavio etnografskim istraživanjima, već je to bilo jednostavno nešto što me fasciniralo.

Goffman mi je sugerirao da ne upišem poslijediplomski studij sociologije. Htio je da postanem kulturni antropolog. No, radi drugih predmeta koje sam slušao, prijavio sam se na razne programe iz socijalne psi-

hologije, a jedan od njih na koji su me primili bio je Odsjek za društvene odnose na Harvardu. Do vremena kada sam došao u Cambridge, Društveni odnosi povezali su se s Psihologijom, te sam se tako našao na Odsjeku psihologije i društvenih odnosa, ali u programu socijalne psihologije. Na Harvardu sam s Robertom Freedom Balesom proveo istraživanje o dinamici malih grupa. Moja doktorska disertacija bila je laboratorijska studija o utjecaju novog člana na malu grupu. Međutim, također sam se zanimao za to da uvidim kako male grupe djeluju na terenu te sam, prije laboratorijskog eksperimenta, odradio prvih godinu dana promatranja juniorskog bejzbol tima. To je istraživanje trajalo tri godine, dijelom prije, a dijelom nakon što mi je dodijeljena doktorska titula. Tijekom tog etnografskog istraživanja na Harvardu nisam imao nikoga tko bi mogao voditi moju obuku. Ponešto sam naučio od Davida Karpa, jako dobrog urbanog etnografa s Bostonskog fakulteta, međutim većinom sam radio sam učeći po principu pokušaja i pogrešaka.

Kada sam se našao na burzi rada, prijavio sam se na radna mjesta u sociologiji i psihologiji. Najprivlačnija pozicija koja mi se nudila bila je na Sveučilištu Minnesota, Odsjek za sociologiju. Tako da sam zapravo radi hirova tržišta rada završio u sociologiji. Kao rezultat angažmana na tom odsjeku moj je rad više sociološki nego li bi to možda bio da sam se zaposlio na nekom odsjeku psihologije.

Diskrepancija: Vezano za prethodno pitanje, biste li nam mogli reći kako je studij socijalne psihologije utjecao na Vaša sociološka istraživanja? Možete li ukratko opisati pristup koji ste Vi i Vaše kolege nazvali “sociološkom socijalnom psihologijom”, odnosno “sociološkim minijaturizmom”, te nam reći ponešto o tome kako se razvijao kao koncept?

Gary Alan Fine: Važnost socijalne psihologije u mom akademskom razvoju je u tome što naglašava važnost uloge malih grupa. Male grupe služe kao posrednik, odnosno veza između makrostruktura i individualne akcije. Iako je proučavanje malih grupa u proteklim desetljećima u određenoj mjeri izašlo izvan središta pažnje, analiza grupa predstavlja sredstvo proučavanja “gdje se akcija događa”. Iako se čini kako su moji projekti etnografskih istraživanja vrlo raznoliki, svi se fokusiraju na presjek interakcije, strukture i kulture. U svim slučajevima propitujem male grupe da bih uvidio kako ta veza funkcionira. Koncept sociološkog minijaturizma, koji sam 2001. godine opisao zajedno s Karen Cook i Johnom Stolteom, odražava naše uvjerenje kako se unutar male grupe i interakcijskog okvira mogu vidjeti strukture društva. Grupa je ključno mjesto za propitivanje načina na koji društvena struktura i kultura međusobno utječu jedno na drugo unutar interakcijske arene.

Diskrepancija: Grupe, odnosno društveni svjetovi koje ste odabrali za proučavanje čine se poprilično neobičnima: između ostalog, to su *fantasy role-playing* igre, gljivarstvo te operacionalna meteorologija. Koja pitanja sami sebi postavljate prije negoli krenete u takav dugotrajan projekt?

Gary Alan Fine: Prije negoli izađete na teren, morate imati predodžbu o tome koji su to glavni koncepti koje ćete proučavati. Općenito govoreći, kako sam već ranije

rekao, fokusiram se na ulogu malih grupa u posredovanju između strukture i kulture. U svakom projektu, međutim, kako sam to opisao u svom članku u časopisu *Ethnography*, propitujem određena istraživačka pitanja. U istraživanju o gljivarstvu opisao sam kako se pojedinci i grupe suočavaju s prirodom, stvarajući kulturu od divljine. U slučaju *fantasy role-playing* igara, proučavao sam kako grupe mladih ljudi kolektivno stvaraju izmišljene svjetove. U pogledu operacionalne meteorologije, raspravljam o tome kako grupe meteorologa iznose tvrdnje o budućnosti. Netko neizbježno razmišlja o tome hoće li doći do zaključka koji je vrijeđan izvještavanja, no uobičajeno je da, ako se netko čvrsto drži prvotnih uvjerenja i istovremeno je spreman biti fleksibilan, on otkriva dovoljno da bi to mogao podijeliti s drugima.

Diskrepancija: Peter Bearman u svojoj knjizi *Doormen* (University of Chicago Press, 2005) tvrdi da postoji “uobičajen problem u sociologiji da se puno energije ulaže u razumijevanje nečega što čini manje od 0.00001% ljudskog iskustva; na primjer, na makro razini to su društveni pokreti i revolucije”, te zaključuje da “u društvenim znanostima postoji tendencija izbjegavanja uobičajenih praksi.” Tvrdi da sociološko istraživanje naginje fokusiranju prema studijama heterodoksnih populacija: članova bandi, putujućih prodavača knjiga, prostitutki, narkomana, itd. “S obzirom na njihovu rasprostranjenost u općoj populaciji, svakodnevni radnici sa svakodnevnim zanimanjima u svakodnevnom kontekstu dobivaju premalo pozornosti društvenih znanosti.” Gdje pronalazite razloge za ovu, Bearmanovim riječima, “opću privrženost neobičnome”?

Gary Alan Fine: U svojem istraživanju o djeci, Brian Sutton-Smith spominje “prepreku trivijalnosti”. Tvrdi da se određeni as-

pekti društvenog života uzimaju zdravo za gotovo. Ponekad je teško proučavati te svjetove koji su uzeti "zdravo za gotovo". Većina svjetova koje proučavamo na neki način su neobični. Koliko vremena potrošimo radeći nešto? Istina je da bi netko mogao razviti veliku i snažnu sociologiju sna. To svakako činimo dosta vremena! Međutim, nekoliko studija bi moglo biti sasvim dovoljno. Moji istraživački projekti proučavaju svakodnevno i neobično. Sakupljanje gljiva je i rutina i neobično, kao što je to i srednjoškolska debata ili natjecanje u igranju šaha. Ljudi često kao primarnu realnost uzimaju bilo koji svijet u kojem se trenutno nalaze. Naravno, važno je proučavati društvene probleme, jer oni zaslužuju i više nego uobičajenu pozornost, no ne smijemo zanemarivati one stvari koje se čine trivijalnim.

Diskrepancija: Napisali ste 1999. godine: "Etnografija, čak i ako nije dominantna metodologija u sociologiji, čini se da je posvuda!" (*Journal of Contemporary Ethnography*, Vol. 28, No. 5). U svojem radu dosta ste pozornosti pridavali približavanju etnografije sociološkoj matici. Volio bih znati kako biste opisali tu "borbu" za etnografiju kao legitimnu metodologiju u sociologiji? Što bi se moralo dogoditi kako bi došli do toga: institucionalizacija, provokativne i uvjerljive studije ili puka sreća? Imate bogato institucionalno i akademsko iskustvo, radili ste u mnogim administrativnim tijelima, stoga ste imali priliku promatrati taj razvoj iz prve ruke.

Gary Alan Fine: Na legitimiranje etnografije utjecala je konvergencija niza trendova, puno više nego što to ovdje mogu raspravljati. Jedan aspekt je da etnografija nije zahtjevna u smislu kapitala, već je potrebno uložiti puno rada. U vrijeme kada su federalne agencije za donacije u Sjedinjenim Državama smanjivale potporu sociološkim istraživanjima, etnografija je

bila jednostavan način na koji su fakulteti i studenti mogli stvarati inovativnu sociologiju. Možda se, kako neki tvrde, etnografija sa svojim fokusom na lokalno i osobno bolje povezuje s feminističkom sociologijom. Drugi faktor predstavljaju karijere ljudi koji su diplomirali na Sveučilištu u Chicagu tijekom 1950-tih. Kada su dosegli akademsku zrelost i dobili akademski status, obučavali su studente koji su, poput njih, bili etnografi. Kao rezultat njihovog nasljeđa, etnografija je postala utjecajnije. Iako sam nije bio etnograf, veliko priznanje mora se dati Williamu Juliusu Wilsonu za nastojanja pri pokušaju stvaranja vitalne urbane etnografije, možda i najvažnijeg područja etnografskog rada danas, kako u sociologiji tako i u proučavanju nejednakosti, siromaštva i društvenih problema. Na određenom nivou odgovor bi bio da jednostavno treba kvalitetno raditi i ustražati u tome, a takav rad će s vremenom zasigurno biti prepoznat. No, činjenica da su mnogi aktivni etnografi pohađali odsjeke koji nisu imali etnografsku tradiciju, kao što je onaj na Harvardu, znači da smo morali učiti iz drugih izvora i utoka discipline.

Diskrepancija: Kako vidite etnografiju u okviru sociologije u posljednjih dvadesetak godina, i to u kontekstu takozvanog kulturnog zaokreta u sociologiji? Sve više znanstvenika poziva na interdisciplinarnost koja bi nadvladala umjetno stvorene disciplinarnе granice. Što ova promjena znači za sociologe koji se bave etnografijom i kako utječe na njihov i Vaš rad?

Gary Alan Fine: Nikada nisam bio integralnim dijelom onoga što se naziva kulturnim studijima, iako se neke moje knjige smještaju u taj dio ponude knjižara. Sebe vidim kao društvenog teoretičara i socijalnog psihologa. Moji su interesi usmjereni na sjecište kulture, strukture i interakcije. Tomu je tako dijelom zbog mog obrazovanja u folkloristici kao studenta na

Sveučilištu Pennsylvania. Pozivi na interdisciplinarnost su svakako dobrodošli, no oni zanemaruju interakcijsku i strukturalnu realnost disciplina. Moj je rad prvenstveno sociološki, iako sam s vremena na vrijeme objavljivao u antropološkim, folklorističkim i menadžerskim časopisima. Imajući na umu da etnografi pokušavaju zahvatiti značenje, prirodno je da se interesiraju za kulturu zajednica, grupa i subkultura.

Diskrepancija: Eksplicitno pozivate na naturalistički pristup etnografskim istraživanjima, kao što ste to učinili i u radu o “napućenoj etnografiji” (*Ethnography*, 2003, Vol. 4, No. 1), no biste li mogli istaknuti pozitivan doprinos “impresionističkih” pristupa suvremenoj etnografskoj praksi te nam dati neki primjer?

Gary Alan Fine: Veća pozornost usmjerena na formu pisanja i komunikacije je zasigurno pozitivan doprinos interpretativne ili impresionističke etnografije. Tijekom godina moja je proza postajala sve “raspisanija”. Korisno je i važno komunikaciju shvaćati ozbiljno – kako sa sociolozima, tako i s ostalim slušateljstvom. Pitanje koje uvijek treba postavljati jest daje li pisac dovoljno dokaza za svoje tvrdnje.

Diskrepancija: Što mislite o radu etnografa kao što je Michael Burawoy, čije su studije, čini se, vođene zanimanjem za normativno, a koji zauzima čvrst politički stav prema predmetima koje proučava? Biste li rekli da, posebice u američkoj etnografiji, postoji neka vrsta podjele na one istraživače koji daju jedan oblik normativne kritike postojećih društvenih odnosa i institucija, dok su drugi indiferentniji prema temama kritike i društvene pravednosti, te koje su posljedice takve podjele ako ona postoji?

Gary Alan Fine: Svi mi, kao pojedinci, imamo obavezu biti dobri građani i sudjelovati

u političkim debatama. Jedan od doprinosa etnografa jesu dokazi za takve debate. Naravno, istina je da niti jedna studija ne može biti “objektivna”. Ograničeni smo i određeni načinom na koji vidimo svijet. Erving Goffman, u uvodu djela *Frame Analysis*, kaže da njegov cilj nije probuditi spavača, već promatrati ga kako hrče. Ima nešto mudro u toj tvrdnji. Trebali bismo znati što ljudi čine prije negoli počnemo govoriti što bi trebali činiti. Kao i Goffman, neka sam vrsta skeptika i teško mi je strastveno prihvaćati one tvrdnje koje sadrže poruku kako znamo odgovor na pitanje kako treba urediti svijet. Takve tvrdnje neizbježno postanu glasovi elita koje drugima govore kako trebaju živjeti.

Diskrepancija: Opet, vezano za prethodno pitanje, mislite li da etnograf ima odgovornost za podizanje glasa za one koje proučava ako oni sami nisu u mogućnosti to učiniti, ili bi on/ona trebao/la stati nakon opisa i interpretacije društvenog svijeta njegovih/njezinih subjekata? Ovo pitanje pokreće temu *policy* implikacija etnografskih istraživanja, što se javilo u prilično jasnom obliku u simpoziju AJS-a (*American Journal of Sociology*), svibnja 2002. godine, u kojem Loic Wacquant hrabro, no prilično selektivno optužuje Mitcha Duneiera, Elijahah Andersona i Katherine Newman za “neoromantičarski” pristup kojim čine “urbane siromahe, da budemo točniji gradski *crnački* subproletarijat, *primjerom moralnosti* zato što ostaju zatočeni unutar *prerađene problematike* javnih stereotipa i javnopolitičkog zagovaranja” (*American Journal of Sociology*, Vol. 107, No. 6).

Gary Alan Fine: Ostavimo postrani nedavni simpozij AJS-a, za koji smatram da nije od velike pomoći. Sve četiri uključene figure imaju slične probleme u svom radu. Kao etnografi, neizbježno romantiziramo naše kazivače. Loic Wacquant to zasigurno

čini u svojoj knjizi *Body and Soul*. Ne razlikuje se toliko mnogo od onih koje kritizira. Etnografi su neoromantičari, a isto tako su posvećeni neizvjesnoj političkoj praksi. U slučaju ljudi kojima se ja bavim, uglavnom subkulturama srednje klase, ti pojedinci imaju i više nego dovoljno mogućnosti da dignu glas. U svom radu dajem neke zaključne *policy* sugestije, no to ne smatram svojim najvećim teorijskim doprinosom.

Diskrepancija: U zadnje vrijeme puno se pozornosti daje konceptu multi-lokacijske etnografije (*multi-sited ethnography*). Neki autori smatraju da nije od neke velike koristi, što je jasno izraženo riječima Paula Willis: “mnogi antropolozi na postmoderni zaokret reagiraju usvajanjem određene varijante suvremene povijesti. Imate jedan djelić političke ekonomije kao sveukupnog pregleda zemlje, djelić institucionalne povijesti, a zatim trenutak nekoga tko sjedi na verandi s nekim iz agencije za razvoj. To je jedan oblik super-sofisticiranog novinarstva” (*Cultural Anthropology* 2001, Vol. 16, No. 3). Mislim da se isto može reći i za sociologe. Što Vi mislite o ovakvom etnografskom stilu, tj. kako biste opisali njegov utjecaj i važnost za suvremena etnografska istraživanja?

Gary Alan Fine: Najvažnija dužnost svakog etnografa jest da opiše zajednicu koju ona ili on proučava, i to na detaljan i složen način. Takav rad zahtijeva veliku količinu vremena provedenu na terenu. Užasnut sam etnografskim projektima u kojima pojedinci provedu svega nekoliko tjedana promatrajući. Imamo obavezu prepoznati etnografiju kao intenzivan rad. To uključuje dugotrajno promatranje, zapisivanje terenskih bilješki te analizu. Većina mojih etnografskih projekata je više-lokacijska. U njima proučavam slične organizacije, kao što su deset bejzbol timova iz dječje lige, tri ureda Nacionalne meteorološke službe, četiri restorana itd. Ne usredotočujem se

na razlike, već na sličnosti. To mi dopušta uopćavanje na način koji ne bi bio moguć kada bi se radilo samo o jednom slučaju. Etnografija je težak rad, a ne turizam..

Diskrepancija: Čini se da Erving Goffman dobro stoji u suvremenoj sociologiji. Na primjer, Randall Collins je nedavno objavio važnu knjigu (*Interaction Ritual Chains*, Princeton University Press, 2004) u kojoj koristi Goffmana i kasnog Durkheima kako bi razvio svoju teoriju interakcijskih ritualnih lanaca. Zašto je Goffman važan i teoretičarima i etnografima, te znate li za neki drugi pristup koji se nedavno pojavio pod njegovim utjecajem, a za koji smatrate da bi ga trebalo posebno istaknuti?

Gary Alan Fine: Goffmanova uloga u sociologiji je složena. Zbog svog ljupkog i domišljatog stila, često se zadaje post-diplomantima i diplomantima. Njegove su ideje povezane, a možda čak i odgovorne za formiranje stava mnogih koji interakciju vide kao stratešku igru, dok se identitet smatra maskom koja se može stavljati i skidati. Ipak, Erving Goffman je izravno vodio samo nekolicinu studenata. Među njih svakako spadaju Eviatar Zerubavel i Carol Brooks Gardner. Međutim, Goffmanova glavna uloga je ona izvora pojmova, a prilog njihovoj razradi daje i Randall Collins u *Interaction Ritual Chains*. Goffman je bio tako jedinstven i privlačan da je teško zamisliti kako će ikada biti moguće “neki drugi Goffman”. Kao novi urednik časopisa *Social Psychology Quarterly*, posvećen sam objavljivanju kvalitetnih radova koji crpe građu iz Goffmanovih uvida. ■

